

**2015-жылдын III чейреги ичиндеги
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет
(Кыргыз Республикасында инфляция боюнча
баяндама).**

Мазмуну

Резюме (кыскача маалымат).....	3
1-глава. Тышкы чөйрө	4
1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш-өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү.....	4
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	7
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү.....	10
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы суроо-талаптар менен сунуштар.....	10
2.2. Тышкы сектор.....	14
3-глава. Акча-кредит саясаты	17
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	17
3.2. Финансы рыногунун инструменттери.....	18
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	20
4-глава. Инфляция динамикасы	22
4.1. Керектөө баа индекси	22
4.2. Болжолдоолорду фактылар менен салыштыруу	23
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	24
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	24
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	26

Резюме (кыскача маалымат)

2015-жылдын III чейрегинде инфляция деңгээли Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы менен Өкмөттүн 2015-жылга каралган экономикалык саясаты жөнүндө биргелешкен билдирүүсүндө жана Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүк мезгилге каралган негизги багыттарында аныкталган чекте катталган. 2015-жылдын сентябрь айында инфляциянын жылдык мааниси өтүп жаткан жылдын баш жагына карата 10,5 пайызга төмөндөө менен 6,4 пайыз деңгээлде түптөлгөн. Дүйнөлүк азык-түлүк жана чийки-зат рынокторунда алгылыктуу баа конъюнктурасы, ошондой эле өлкө ичинде өлкөбүзгө импорттолгон буудай жана жашылча-жемиш продукциясына баанын төмөндөшү инфляциялык басымдын басаңдашына өбөлгө түзгөн. 2015-жылдын III чейрегинде 5,7 пайыз деңгээлде түптөлгөн инфляция, эң башкысы азык-түлүктөн башка товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө баалардын өсүшү (электр энергиясына тарифтердин жогорулашы, алкогольдук ичимдиктердин жана тамекинин кымбатташы, “кийим-кече жана бут кийим” менен “күндөлүк турмушта колдонулуучу буюмдар жана тиричилик техникасы” товарлар категориясына баалардын өсүшү) менен шартталган.

Өлкөнүн экономикалык өнүгүүсү өтүп жаткан жылдын январь-сентябрь айларында 6,3 пайызды түзгөн. Отчеттук чейрек ичинде Кыргыз Республикасынын экономикасынын өсүш арымдарынын басаңдашы, негизинен, “Кумтөр” алтын кен иштетүү боюнча ишканаларда өндүрүү көрсөткүчтөрүнөн улам байкалган, мында өсүш айыл-чарба продукциясынын көбөйүшү жана кызмат көрсөтүүлөр секторунда өсүш менен шартталган. “Кумтөрдү” эске албаганда, ички дүң өнүмдүн (ИДӨ) реалдуу өсүшү 4,3 пайызды түзгөн, бул 2014-жыл үчүн 3,5 пайыз чегинде катталган салыштырылып жаткан көрсөткүчтөн жогору.

2015-жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджеттин профицити 3,2 млрд сомду же ИДӨгө карата 1,1 пайызды түзгөн (2014-жылдын январь-сентябрь айларында тартыштык 1,4 млрд сом же ИДӨгө карата 0,5 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн). 2014-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда кирешелер 8,7 пайызга өскөн, ошол эле учурда мамлекеттик бюджеттин жалпы чыгашалары да 9,6 пайызга көбөйгөн. Өтүп жаткан жылдын 9 айы үчүн республикалык бюджеттин киреше бөлүгүнүн аткарылышы 110,2 пайызды түзгөн, бул салыктык эмес кирешелерди жыйноо боюнча планын – 1,8 эсеге аткарылышы менен камсыз кылынган, салык кирешелерин жыйноо боюнча план – 96,5 пайызга аткарылган. Бюджеттин чыгаша бөлүгүн каржылоо 90,7 пайызга аткарылган.

2015-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 207,2 млн АКШ доллар өлчөмүндө терс сальдодо түптөлгөн. Күндөлүк эсептин тартыштыгы ИДӨгө карата 42,9 пайызга чейин төмөндөп, 218,3 млн АКШ долларын түзөт, бул эң башкысы соода теңдеминин 38,7 пайыз деңгээлиндеги терс динамикасы менен шартталган.

Соода боюнча негизги өнөктөш-өлкөлөрдө экономикалык өсүш арымдарынын басаңдашы уланган. 2015-жылдын III чейрегинде Кытай экономикасынын өсүшү 6,9 пайызды түзгөн, ал эми Россияда 4,3 пайызга түшүү белгиленген. 2015-жылдын январь-сентябрь айларында Казакстан ИДӨсүнүн өсүшү 1,0 пайызды түзгөн.

Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүлөрүн текшилөө максатында, валюта рыногунда операцияларды ишке ашырган. III чейректе валюталык интервенциялар боюнча 32,7 млн АКШ доллар өлчөмүндө таза сатуу түптөлгөн, чейрек ичинде сом 10,8 пайызга начарлаган.

Акча базасы III чейректе 2,3 пайызга көбөйгөн, мамлекеттик финансы секторунун операциялары анын көбөйүшүнө салым кошкон. Чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган M2X кеңири акча массасы отчеттук чейрек ичинде 135,7 млрд сомду түзүү менен 7,9 пайызга өскөн (жылдык мааниде алганда өсүш 10,0 пайызды түзгөн).

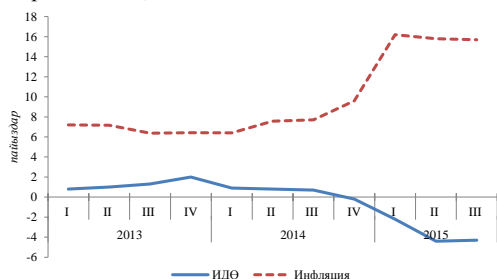
1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш-өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Россия

1.1.1-график. Россиядагы ИДӨнүн жана инфляциянын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Булак: Россия Федерациясынын Экономикалык өнүктүрүү министрлиги, “Блумберг” маалыматтык агенттиги

Россия Федерациясынын Экономикалык өнүктүрүү министрлигинин маалыматтары боюнча, 2015-жылдын III чейреги ичинде Россия ИДӨсүнүн түшүү арымдарынын кыскарышы байкалган: 2015-жылдын сентябрь айында жылдык мааниде алганда түшүү 0,9 пайыздык пунктка кыскарып, 3,8 пайызды түзгөн, ага айыл-чарба, пайдалуу кендерди өндүрүүдө жана иштетүү өнөр жайында динамиканын жакшыруусу өбөлгө түзгөн. Мында, 2015-жылдын III чейрегинде реалдуу эмгек акылардын уламдан-улам кыскарышынан улам, калктын ички суроо-талабынын олуттуу азайышы менен шартталган чекене соода жана акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөрдүн төмөндөөсү Россия ИДӨсүнүн динамикасынын негизги терс факторунан болгон. Россия экономикасынын 2015-жылдын III чейреги ичинде орточо түшүүсү 2015-жылдын II чейрегиндеги 4,4 пайызга түшүүсүнөн кийин 4,3 пайызды түзгөн, ал эми 2014-жылдын III чейрегинде 0,7 пайызга өсүш байкалган.

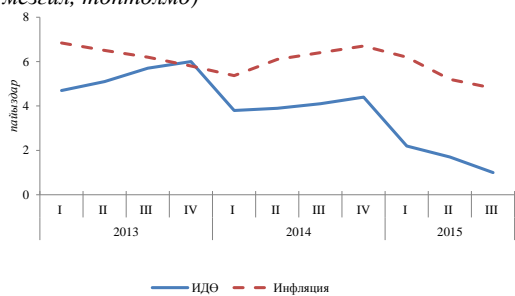
Россия Федерациясынын Мамлекеттик статистика федералдык кызматынын берген баасы боюнча, 2015-жылдын III чейрегинде инфляциянын бирдей эмес динамикасы байкалган. Алсак, июнь айындагы басандоодон кийин, август айындагы рублдин кыйла нарксызданышынан улам, инфляция жылдык мааниде алганда 0,5 пайыздык пунктка, 15,8 пайызга чейин тездеген. Орточо алганда III чейрек ичинде инфляция 2014-жылдын ушул эле мезгилде катталган 7,7 пайызга караганда 15,7 пайыз чегинде түптөлгөн.

Казакстан

Казакстан Улуттук экономика министрлигинин Статистика боюнча комитетинин алдын ала маалыматтары боюнча, Казакстан ИДӨсүнүн өсүшү өткөн жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 2015-жылдын январь-сентябрь айларында 1,0 пайызды түзгөн. Курулуш секторунда өсүш 4,5 пайызды, айыл-чарбада – 3,1 пайызды, кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүндө – 2,4 пайызды түзгөн, мында өнөр-жай тармагында түшүү 1,0 пайыз чегинде

1.1.2-график. Казакстандагы ИДӨнүн жана инфляциянын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булак: Казакстан Республикасынын Статистика боюнча агенттиги

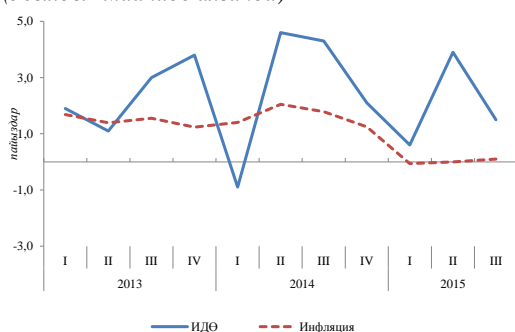
катталган. Казакстандын экономикалык өсүшүнүн басаңдашы, негизинен, мунайга жана чийки-зат товарларына салыштырмалуу төмөн баалар, жана андан азыраак даражада Россиядан арзан импорттун агылып кирүүсүнүн казакстандык өндүрүүчүлөргө тийгизген терс таасири, ошондой эле россия-украин каатчылыгынан улам инвестициялык багытты көздөбөө менен шартталган.

2015-жылдын баш жагынан тартып орун алган инфляциянын басаңдашына ык койгон тенденциясы үчүнчү чейректин акырына карата анын тездешти менен алмашкан: керектөө товарларына жана кызмат көрсөтүүлөргө баалардын өсүшү жылдык мааниде алганда июль айында 4,6 пайызды, август айында 3,8 пайызды жана сентябрь айында 4,4 пайызды түзгөн. Тенденциянын өзгөрүшү валюталык чекти жокко чыгаргандан жана өзгөрмөлүү алмашуу курсуна өткөндөн кийин казак валютасы бир учурда 35,5 пайызга нарксызданган август айынын орто ченинде жүргөн казак теңгесинин тез начарлашы менен шартталган. Мындай чечим мунайга жана чийки-зат товарларына баалардын олуттуу түшүүсү, Казакстандын соода боюнча негизги өнөктөштөрүнөн болгон өлкөлөрдүн улуттук валюталарынын начарлашы, ошондой эле АКШ долларынын бекемделиши боюнча рыноктун күтүүлөрү сыяктуу узак мөөнөттүү мүнөзгө ээ болгон тышкы таасирлердин өсүү шарттарында кабыл алынган. 2015-жылдын сентябрь айында Казакстан Республикасында орун алган инфляция ай ичинде 1,0 пайызды, жылдык мааниде алганда – 4,4 пайызды, жыл башынан бери – 2,9 пайызды түзгөн.

АКШ

1.1.3-график. АКШдагы ИДӨнүн жана инфляциянын динамикасы

(жылдык мааниде алганда)

Булак: АКШнын Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, “Блумберг” маалыматтык агенттиги

Өтүп жаткан жылдын үч чейреги ичинде АКШ экономикасы текши эмес, бирок өсүштүн орточо динамикасын көрсөткөн. III чейректе экономиканын өсүшү экинчи чейректеги 3,9 пайызга басаңдоо менен 1,5 пайызды түзгөн (өткөн чейрекке салыштырганда жылдык арымда эсептөөдө). Товардык-материалдык запастарды сатып алууга чыгашаларды алардын өткөн мезгилдер ичинде топтолушунан улам төмөндөтүү өсүштүн басаңдашынын негизги себебинен болгон. Башка терс факторлордон тышкы соода операциялар тартыштыгынын артышы жана геологиялык чалгындоо жана тоо иштерине инвестициялардын (46,9 пайызга) андан ары кыскарышы болгон. Экономиканы

колдоого, баарыдан мурда, керектөө чыгашаларынын ишенимдүү өсүшү, ошондой эле негизги фонддорго жана мамлекеттик чыгашаларга инвестициялардын жалпы көлөмдөрүнүн көбөйүшү көрсөткөн.

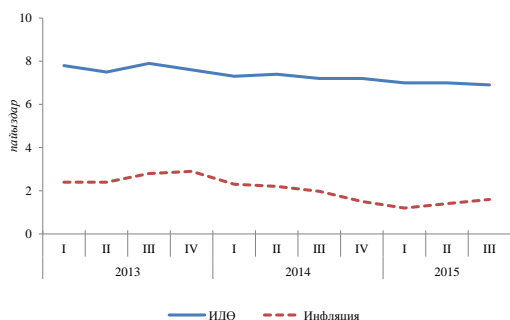
Сентябрь айында АКШда керектөө баа индекси айлык мааниде алганда 0,2 пайызга төмөндөгөн, ал эми жылдык мааниде алганда нөлдүк деңгээлде түптөлгөн. Товарлардын отун-энергетикалык тобуна баалардын 2014-жылдын сентябрь айына салыштырмалуу 18,4 пайызга төмөндөшү АКШда орун алган төмөн инфляциянын негизги факторунан болуп саналат.

Кытай

Кытай Эл Республикасында экономиканын түзүмүнүн трансформацияланышынын алкагында ИДӨнүн өсүш арымдарынын акырындык менен басандашы уланган. Өтүп жаткан жылдын үчүнчү чейрек ичинде өлкөнүн ИДӨсүнүн өсүшү биринчи жарым жылдыктагы 7,0 пайыздан төмөндөө менен 6,9 пайызды түзгөн. Экономиканын басандашы, негизинен, негизги фонддорго инвестициялардын жана өнөр жай өндүрүш көлөмдөрүнүн кыйла жай өсүшүнөн улам жүргөн. Мында, өсүштүн жаңы кыймылдаткычтарынын ролу күч алган: кызмат көрсөтүүлөр секторунун үлүшү ИДӨнүн 51,4 пайызына чейин өскөн, ал эми керектөө чыгашаларынын экономиканын өсүшүнө кошкон салымы 58,4 пайызды түзгөн – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине караганда 9,3 пайыздык пунктка жогору. Сентябрь айында дүйнөлүк суроо-талаптын начарлашынын алкагында, жылдык мааниде алганда экспорттун биз аз төмөндөөсү байкалган, ал эми чийки-зат товарларына баалардын төмөндөөсү менен шартталган импорттун кыскарышы кыйла олуттуу болгон.

Сентябрь айында керектөө баа индексинин өсүшү жылдык мааниде алганда 1,6 пайыз деңгээлде түптөлгөн, бул өкмөттүн “болжолу менен алганда үч пайыз” максаттуу көрсөткүчүнөн төмөн. Инфляциянын начар түптөлүшү турак-жай секторуна, транспортко жана отунга байланышкан товардык топтордо баалардын төмөнкү өсүшү менен шартталат.

1.1.4-график. Кытайдагы ИДӨнүн жана инфляциянын динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

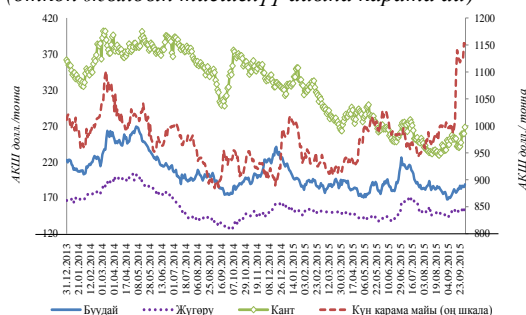
Булак: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, “Блумберг” маалыматтык агенттиги

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

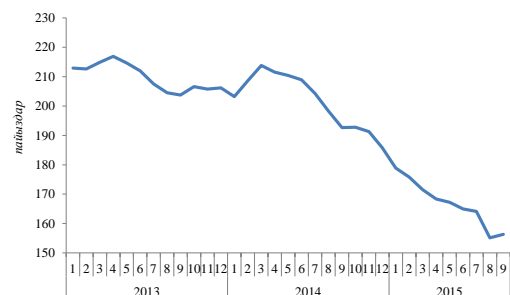
Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына болгон баа

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

Бүтүндөй алганда дүйнөлүк азык-түлүк товарлар рыногу 2015-жылдын III чейреги ичинде товарлардын негизги түрлөрүнө котировкалардын төмөндөө тенденциясын көрсөткөн. Мында кант жана өсүмдүк май рынокторунда түптөлгөн жагдай кошулбайт, анда негизги өндүрүүчү-өлкөлөрдө жаратылыш-климаттык шарттардын начарлашынын алкагында (Эль-Ниньо¹ жаратылышы кубулушунун терс таасирлери), байкоого алынган мезгилдин акырына карата көбөйүүгө ык койгон тенденциясы менен баалардын өзгөрмөлүүлүгү белгиленген.

Бразилиядагы нөшөрлөп жааган жаан кант камышын даярдоо ишин кыйындаткан, ошол эле учурда Индияда муссондук жаан-чачын сезонунда жааган жаандын деңгээли ортодон да төмөн болгон, бул кант камышынын түшүмдүүлүгүнө терс таасир тийгизген. Учурда түптөлгөн жагдайды эске алуу менен 2015-2016-маркетинг сезондо Бразилияда, Индияда жана Таиландда кант камышынын түшүмдүүлүгүнө баа берүү начарлатылган.

Дүйнөлүк өсүмдүк май рыногунда ошондой эле баалардын жогорулоо тобокелдиги өсө баштаган, бул эң башкысы, Индонезияда пальма майынын жана Бразилияда соя майынын сунуш көлөмүнүн жана запасынын кыскарышынын натыйжасында жүргөн.

2015-жылдын III чейрегинде дүйнөлүк дан эгиндери рыногунда айыл-чарба сезонунун акырына карата түндүк жарым шарда жайгашкан өлкөлөрдө күтүлгөндөн да кыйла жогору түшүм алгандыгына байланыштуу мүмкүн болгон сунуштун олуттуу көлөмдөрүнүн болушунун жана экспортторлор ортосунда катуу атаандаштыктын орун алышынын алкагында буудайдын жана жүгөрүнүн арзандашынан улам, баалардын төмөндөө тенденциясы уланган.

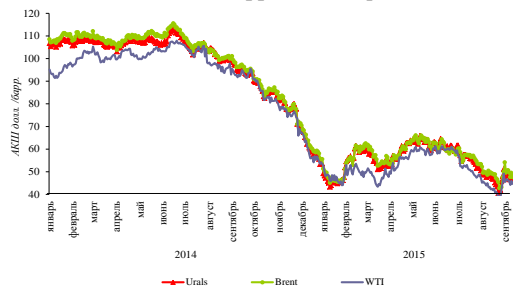
2015-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча ФАО (Food and agriculture organization – ФАО) азык-түлүк баа индексинин орточо мааниси 2014-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 20,1 пайызга төмөндөө менен 158,5 пункт чегинде катталган.

¹Эль-Ниньо – бул 2-7 жыл аралыгында болуп өтүүчү табият кубулушу, ал Түштүк Америкада (суу ташкынына чейин) нөшөрлөп жааган жаан, ошондой эле Түштүк жана Түштүк-Чыгыш Азиядагы кургакчылык менен мүнөздөлөт, бул айыл чарба өсүмдүктөрүнүн түшүмүнө терс таасирин тийгизет.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга болгон баа динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

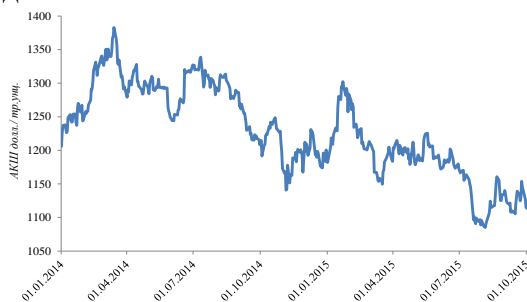

2015-жылдын III чейрегинин баш жагынан тартып мунайга болгон баалардын басаңдоочу динамикасы байкалган, ал август айынын акырына карата локалдык минималдуу маанисине жеткен, андан ары баалар кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата бир аз турукташып, өзгөрмөлүү болууну уланткан. Өтүп жаткан жылдын июль-август айларында мунайга болгон баалардын төмөндөөсү Кытайдын фондулук рыногундагы жагдай, суроо-талаптын басаңдашынын алкагында мунайды ашыкча сунуштоонун сакталышы менен шартталган. Ошондой эле АКШда мунайдын 100,0 млн баррелине запастары акыркы 5 жылга караганда ортодон жогору болгон, ал эми Ирактын мунайын экспорттоо рекорддук деңгээлге жеткен. Сентябрь айында мунайга болгон баалардын өзгөрмөлүүлүгү АКШда бургулоо орнотмолорунун санынын кыскарышы тууралуу жана мунайды керектөөчү-өлкөлөрдүн статистикасы боюнча маалыматтары менен байланыштуу болгон.

Энергия продукциялар рыногунда түптөлгөн жагдайды эске алганда, 2015-жылдын III чейрегинде мунайдын негизги сортторуна (Urals, Brent, WTI) баа баррелине 38,2-61,7 АКШ доллар чегинде өзгөрүлүп турган.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга болгон баа динамикасы

Булак: «Рейтерс» маалыматтык агенттиги

Алтынга болгон баалар июль айында кескин төмөндөгөндөн кийин август жана сентябрь айларында өзгөрмөлүү, бирок бүтүндөй алганда бир аз начар жогорулаган динамиканы көрсөткөн. Инвесторлордун финансы системасынын туруктуулугуна ишениминин бекемделиши июль айында алтынга котировкалардын төмөндөөсүн шарттаган. Кескин төмөндөө аналитиктердин күтүүлөрүнөн кыйла төмөн болгон Кытай Эл банкынын өз алтын запастары тууралуу маалыматтарды жарыялагандан кийин жүргөн. Мындан кийин рынокто борбордук банктар жана зергердик тармагы тарабынан төмөн бааларга, ошондой эле юандын күтүүсүз нарксызданышына жана өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн экономикаларынын келечегине байланышкан тынчсызданууга негизденген алтынга болгон суроо-талаптын жогорулоосу орун алган. АКШнын Федералдык резерв системасынын базалык ченинин жогорулашы

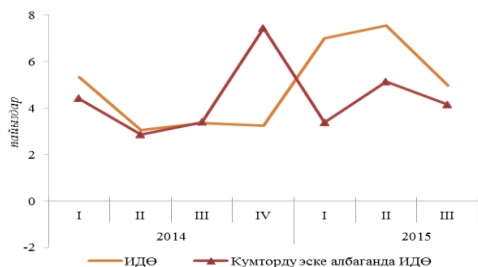
башталган учурга баа берүүлөр менен байланышкан жаңылыктар алтын рыногуна олуттуу таасир тийгизген. Жөнгө салуучунун сентябрь айындагы ченди мурдагыдай эле деңгээлде калтыруу чечиминен кийин бул металлга карата баалардын өсүшү белгиленген.

2-глав. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

Суроо-талап

2.1.1-график. ИДӨ динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булак: КР УСК

Эгерде өтүп жаткан жылдын II чейрегинде жалпы ИДӨнүн жана “Кумтөр” алтын кенин иштетүү боюнча ишканаларды эске албаганда ИДӨнүн өсүш арымдары жогорулоо тарабына ык койсо, анда III чейрек ичинде эки көрсөткүчтүн тең өсүш арымдары акырындык менен басандашын көрсөткөн. Экономиканын өсүш арымдарынын басандашы, негизинен, “Кумтөр” ишканасында өндүрүш динамикасынан улам жүргөн, мында өсүш дан жана жашылча өсүмдүктөрүнүн түшүмдүүлүгүнүн жогорулашынан улам айыл-чарба продукциясынын артышы жана кызмат көрсөтүүлөр секторунда өсүш менен колдоого алынган.

Ошентип, 2015-жылдын үчүнчү чейрегинде ИДӨнүн өсүшү 5,0 пайызды, ал эми бүтүндөй алганда 2015-жылдын январь-сентябрь айларында – 2014-жылдын ушул эле мезгил ичинде 3,8 пайыз өсүшүнө салыштырганда 2,5 пайыздык пунктка көбөйүү менен 6,3 пайызды түзгөн. 2015-жылдын январь-сентябрь айларында “Кумтөр” ишканасын эске албаганда, ИДӨ 4,3 пайызды түзгөн, ал эми 2014-жылы өсүш 3,5 пайыз чегинде катталган.

«Центерра Голд Инк.» компаниясынын пресс-релизине ылайык, 2015-жылдын III чейрегинде “Кумтөр” ишканасында алтын өндүрүү 2014-жылдын III чейрегине салыштырганда 3,0 пайызга төмөндөө менен 107,5 миң унцияны түзгөн.

2.1.2-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

Булак: Улуттук банк

Өтүп жаткан жылдын II чейрегинин жыйынтыгы боюнча ички суроо-талап өткөн жылдын ушул эле мезгилине карата 1,9 пайызга жогорулаган. Ички суроо-талаптын жогорулашы үй чарбаларынын чыгашаларынын (2,5 пайызга) өсүшүнө байланыштуу 2014-жылдын II чейрегине салыштырганда (1,0 пайызга) керектөөнүн (2,1 пайызга) өсүшүнүн эсебинен жүргөн. Өз кезегинде, үй чарбаларынын чыгашаларынын орточо өсүш арымдары реалдуу эмгек акынын өсүш арымдарынын бир аз жогорулоосуна таасир тийгизген (2015-жылдын январь-сентябрь айларында реалдуу өлчөм 1,0 пайызга көбөйгөн), мында жеке адамдардын акча

которууларынын кыскарышы терс фактордон болгон. 9 айдын жыйынтыктары боюнча акча которуулардын доллар эквивалентинде таза агылып кирүүсү өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 28,2 пайызга төмөндөгөн. Топтоо жагында да өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда (-9,3 пайыз), негизинен сатып алынган баалуулуктардын өсүшүнүн эсебинен (+8,2 пайыз) бир аз өсүшү байкалган (+1,1 пайыз).

Бирок, ИДӨ түзүмүндө керектөө мурдагыдай эле, ИДӨнүн негизги компоненти бойдон калууда (ИДӨгө карата 116,9 пайыз).

Мамлекеттик финансы сектору

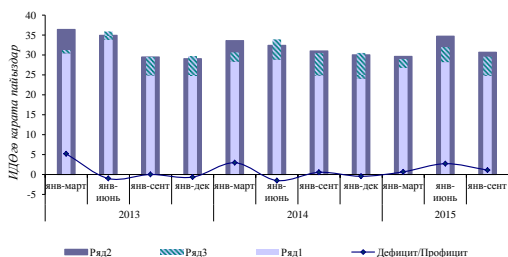
Үчүнчү чейректин жыйынтыгы боюнча мамлекеттик финансы сектору күндөлүк чыгашалардын ордун жабууга мүмкүндүк берген жалпы кирешелердин өсүшүнүн тездеши тенденциясын көрсөтүүнү улантууда. 2015-жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет 3,2 млрд сом же ИДӨгө карата 1,1 пайыз өлчөмүндөгү профицит менен аткарылган, ал эми 2014-жылдын ушул эле мезгилинде 1,4 млрд сом же ИДӨгө карата 0,5 пайыз өлчөмүндө бюджеттин тартыштыгы байкалган эле.

2015-жылдын январь-сентябрь айларында мамлекеттик бюджеттин операциялык ишкердиктен түшкөн кирешелери 2014-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 8,7 пайызга же 7,2 млрд сомго жогорулап, 89,9 млрд сомду же ИДӨгө карата 30,7 пайызды түзгөн (2014-жылы операциялык ишкердиктен түшкөн кирешелер 15,7 пайызга көбөйгөн). Мында, операциялык ишкердиктен түшкөн кирешенин өсүшүнө олуттуу салым өтүп жаткан жылдын II чейрегинде келип түшкөн салыктык эмес кирешелердин эсебинен камсыздалган.

2015-жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджеттин операциялык ишкердикке кеткен чыгашалары жылдык эсептегенде 9,6 пайызга же 6,4 млрд сомго жогорулоо менен 72,6 млрд сомду же ИДӨгө карата 24,8 пайызды түзгөн. Экономикалык классификациялоо боюнча чыгашалар түзүмүндө, мурдагыдай эле, күндөлүк керектөөгө сарпталган чыгашалардын олуттуу үлүшү сакталып калууда. Эмгекке төлөөгө (эн башкысы, эмгек акы), субсидияларды жана социалдык жөлөкпулдарды төлөөгө чыгашалар, ошондой эле товарларды жана

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджетти аткаруу

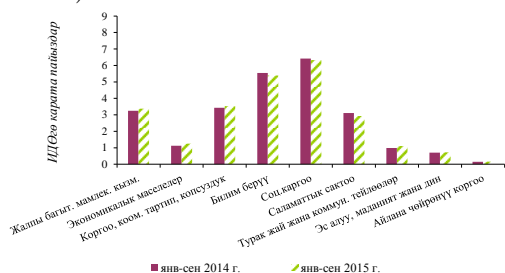
(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булак: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук Казыналыгы, Улуттук банк

2.1.4-график. Мамлекеттик бюджетти аткаруу

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

Булак: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук Казыналыгы, Улуттук банк

кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алуу жана аны пайдалануу боюнча чыгашалар алардын өсүшүнө олуттуу салым кошкон. Колдонулуп келген классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө чыгашалардын өсүшүнө олуттуу салымды социалдык коргоого, жалпы багыттагы мамлекеттик кызматтарга, коргонууга, коомдук тартипти жана коопсуздукту сактоого, билим берүүгө чыгашалар кошкон.

Финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгуусу 14,0 млрд сомду же ИДӨгө карата 4,8 пайызды түзгөн.

2015-жылдын 9 айы ичинде республикалык бюджеттин киреше бөлүгүн аткаруу (салыктык кирешелер + салыктык эмес кирешелер + расмий трансферттер) 110,2 пайызды түзгөн, бул салыктык эмес кирешелерди жыйноо боюнча планынын – 1,8 эсеге, салыктык кирешелерди жыйноо боюнча планынын 96,5 пайызга аткарылышы менен камсыздалган. Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик салык кызматынын салык жыйноо боюнча планы 96,5 пайыз өлчөмүндө, Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик бажы кызматынын планы – 96,5 пайызга аткарылган. Республикалык бюджеттин чыгаша бөлүгүн каржылоо 90,7 пайызга аткарылган.

Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун алдын ала маалыматтары боюнча, 2015-жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча Социалдык фонддун бюджетинин профицити (жыл башына Пенсиялык фонд калдыгын эске алуу менен) 1,3 млрд сомду же ИДӨгө карата 0,4 пайызды түзгөн. Социалдык фонддун бюджетинин кирешелери (жыл башына Пенсиялык фонд калдыгын эске алуу менен) 2014-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 8,2 пайызга көбөйүү менен 30,5 млрд сомду же ИДӨгө карата 10,4 пайызды түзгөн. Социалдык фонддун бюджетинин чыгашалары 2014-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 6,9 пайызга өсүп, 29,2 млрд сом же ИДӨгө карата 10,0 пайыз чегинде катталган.

Инвестициялар

Негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли 2015-жылдын январь-сентябрь айларында 4,7 пайызга өскөн (салыштыруу баасында).

2014-жылдын январь-сентябрь айларындагы көрсөткүчкө салыштырганда

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар
(млн сом, пайыздар)

	январь-сентябрь			
	млн. сом		үзүшү пайыздар	
	2014-ж.	2015-ж.	2014-ж.	2015-ж.
Бардыгы	59 227,2	64 317,7	100,0	100,0
Ички инвестициялар	43 038,4	49 129,5	72,7	76,4
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	1 611,6	2 874,3	2,7	4,5
Жергиликтүү бюджет	571,4	753,5	0,6	1,2
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	26 339,0	25 006,7	44,5	38,9
Банктын кредити	445,4	1 069,9	0,8	1,6
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	14 271,0	19 425,1	24,1	30,2
Тышкы инвестициялар	16 188,8	15 188,2	27,3	23,6
Чет өлкө кредити	10 465,1	7 027,3	17,6	10,9
Тиксе чет өлкө инвестициялары	4 252,0	6 535,5	7,2	10,2
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	1 471,7	1 625,4	2,5	2,5

Булак: КР УСК

ички булактардын эсебинен каржылоого алынган негизги капиталга инвестициялардын көлөмү 9,8 пайызга (анын ичинен жергиликтүү бюджеттин эсебинен – 2,0 эсеге, республикалык бюджеттин эсебинен – 1,7 эсеге, калктын каражаттарынын эсебинен – 30,8 пайызга өскөн, тышкы булактардын эсебинен 9,7 пайызга (чет өлкө кредиттеринин төмөндөөсүнүн эсебинен - 35,4 пайызга) төмөндөгөн.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде негизги капиталга инвестициялар, негизинен, өнөр жай, кызмат көрсөтүүлөр секторуна жана айыл-чарбага багытталган. Ошону менен бирге эле, иштетүү өндүрүшүнүн объекттеринин курулушуна инвестициялар 47,7 пайызга төмөндөгөн, алардын ичинен мунай заттарын өндүрүү боюнча объекттердин курулушуна инвестициялар 2,0 эсеге кыскарган. Суу менен камсыздоо, таштандыларды тазалоо жана иштеп чыгуу (2,5 эсеге), айыл-чарба (1,6 эсеге), билим берүү (1,4 эсеге жана саламаттыкты сактоо (1,7 эсеге) объекттерин курууга багытталган инвестициялардын көлөмү кыйла көбөйгөн.

Сунуш

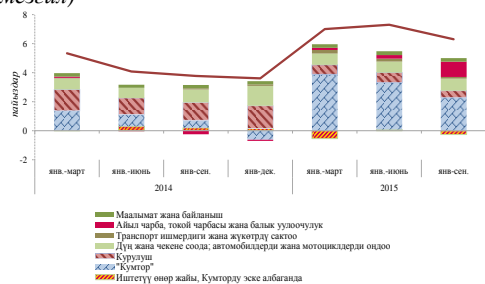
III чейректе мурдагыдай эле экономиканын бардык негизги секторлорунун ИДӨгө оң салымы белгиленген. 2015-жылдын январь-сентябрь айларында айыл-чарба (1,1 пайыздык пункт), кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсү (1,4 пайыздык пункт) жана өнөр жай (2,5 пайыздык пункт) ИДӨнүн өсүшүнө негизги салымды кошкон.

2015-жылдын январь-сентябрь айларында ИДӨнүн өсүшүнө өнөр жайдын кыйла салымына карабастан, 2015-жылдын үчүнчү чейрегинин ичинде иштетүү өнөр жай өндүрүшүнүн төмөндөөсүнөн (-11,6 пайыз) улам, өнөр жайдын салымынын ай сайын кыскарышы байкалган, бул негизинен текстиль өндүрүшүндө жана резина менен пластмасса буюмдар өндүрүшүндө олуттуу кыскарышы менен байланыштуу болгон.

Кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнүн негизги түзүүчүлөрүнүн оң салымдары 2015-жылдын январь-сентябрь айларында дүң жана чекене сооданын 5,2 пайызга өсүшүнүн эсебинен сакталып келет.

2015-жылдын январь-сентябрь айларында айыл-чарбанын 6,1 пайызга өсүшү, негизинен, дан жана жашылча өсүмдүктөрүнүн

2.1.5-график. ИДӨнүн өсүшүнө негизги тармактардын салымы
(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

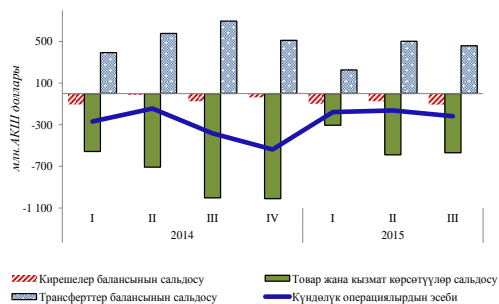

Булак: КР УСК

түшүмдүүлүгүнүн артышы, ошондой эле мал чарбачылыгы тармагынын продукциясынын өсүшү менен шартталган.

2.2. Тышкы сектор

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча, мунай заттарды экспорттоо жана “алып-сатарлардын” соодасы боюнча кошумча эсептөөлөрдү эске алуу менен

2015-жылдын III чейрегинин болжолдуу жана алдын ала маалыматтары боюнча күндөлүк эсеп тартыштыгы 2014-жылдын III чейрегине салыштырганда 42,9 пайызга 218,3 млн АКШ долларына чейин төмөндөйт (кошумча эсептөөлөрдү эске албаганда – 281,2 млн АКШ доллары, төмөндөө 46,3 пайызга), бул ИДӨгө карата 15,0 пайызды түзөт. Күндөлүк операциялар эсебинин терс салдосунун түптөлүшүнө соода теңдеминин жана күндөлүк трансферттер динамикасы негизги таасир тийгизет.

Отчеттук мезгил ичинде Кыргыз Республикасынын соода тартыштыгы 2014-жылдын III чейрегинин деңгээлинен 38,7 пайызга төмөн түптөлүп, 559,1 млн АКШ долларын түзөт (кошумча эсептөөлөрдү – 616,4 млн АКШ долларын эске албаганда). Соода теңдеминин тартыштыгы төмөнкү факторлордун таасири алдында түптөлөт:

- импорттун 30,7 пайызга кыскарышы (абсолюттук мааниде алганда 453,4 млн АКШ долларына);
- алтынды жана Улуттук банктын кошумча эсептөөлөрүн эске албаганда экспорттун 100,7 млн АКШ долларына төмөндөшү;
- алтынды ташып чыгаруу көлөмүнүн кыскарышы.

2015-жылдын III чейрегинде товарлар экспорту (ФОВ баасында, Улуттук банктын кошумча эсептөөлөрүн эске алуу менен) 462,1 млн АКШ долларын түзөт (кошумча эсептөөлөрдү – 384,3 млн АКШ долларын эске албаганда) жана 2014-жылдын III чейрегинин ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 17,9 пайызга төмөндөйт.

Күтүлүп жаткандай эле, берүүлөрдүн физикалык көлөмүнүн 16,7 пайызга төмөндөшүнөн улам, алтын экспортунун нарктык көлөмү 6,0 пайызга кыскарат. Алтынды жана Улуттук банктын кошумча эсептөөлөрүн эске албаганда, экспорт 10,0 пайызга төмөндөп, 277,9 млн АКШ долларын түзөт. Бул тенденция мунай заттарды, жашылча менен жемиштерди, кийим-кече жана ага тиешелүүлөрдү, башка органикалык эмес заттарды, баалуу металл кендеринин жана концентраттарынын берүү

2.2.1-таблица. Кыргыз Республикасынын соода теңдеми¹ (млн АКШ доллары)

	2013	2014	2014	2015 [*]	Өзг-тү	Өзг-тү
			3 кв.	3 кв.	%	млн. долл.
Соода теңдеми (кошумча эсептөөлөрүн эске алуу менен)	-2 744,3	-2 947,4	-911,9	-559,1	-38,7	352,7
Соода теңдеми ¹	-3 555,4	-3 398,6	-1 052,7	-636,8	-39,5	415,8
Экспорт (ФОВ) (кошумча эсептөөлөрүн эске алуу менен)	2 869,3	2 342,8	562,7	462,1	-17,9	-100,7
Экспорт (ФОВ) ¹	2 058,2	1 891,6	421,9	384,3	-8,9	-37,6
Алтын	736,8	716,9	113,2	106,4	-6,0	-6,8
Импорт (ФОВ)	5 613,6	5 290,2	1 474,6	1 021,2	-30,7	-453,4
Мунайпродуктылар	1 186,7	1 041,8	321,1	192,7	-40,0	-128,4

¹ УСКнын 2015-жылдын январь-сентябрь айлары үчүн айкын маалыматтардын негизинде, Улуттук банктын мунай заттардын экспортун жана “алып-сатарлардын” соодасы боюнча кошумча эсептөөлөрүн эске албаганда

көлөмүнүн төмөндөөсү менен шартталган. Муну менен бирге эле, бут кийимди, иштетилбеген тамекини жана тамекиси бар сигареттерди экспорттоо көлөмүнүн өсүшү күтүлөт.

Отчеттук мезгил ичинде товарлар импорту (ФОВ баасында) 1 021,2 млн АКШ долларына чейин төмөндөйт. Импорттун төмөндөөсү, эң башкысы, мурда колдонулган жеңил автоунааларды, дары-дармектерди, кийим-кече жана ага тиешелүүлөрдү сунуштоо көлөмдөрүнүн кыскарышы менен шартталат. Мындан тышкары, мунай заттарын сунуштоого контракттык баалардын сыяктуу эле, алардын физикалык көлөмүнүн да төмөндөшү менен шартталган мунай заттарынын импорт көлөмүнүн 42,3 пайызга кыскарышы күтүлөт. Ошону менен бирге эле, отчеттук мезгил ичинде чоюн менен болотту, текстиль кездемелерин жана телефондук аппараттарды сунуштоо көлөмүнүн көбөйүшү байкалган.

Болжолдоолорго ылайык, 2015-жылдын III чейрегинде кызмат көрсөтүүлөр теңдеми 88,1 пайызга төмөндөө менен 10,8 млн АКШ доллар деңгээлинде терс сальдодо түптөлөт.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде кирешелер теңдеминин терс сальдосунун 106,7 млн АКШ долларына чейин көбөйүшү күтүлөт, бул тике чет өлкө инвесторлордун Кыргызстанда жүргүзгөн инвестициялык ишкердигинен түшкөн кирешелеринин көбөйүүсү менен шартталат.

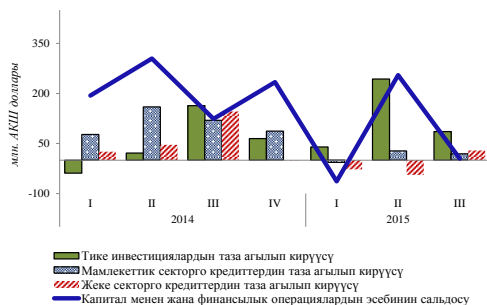
Күндөлүк трансферттер боюнча таза агылып кирүү 34,1 пайызга төмөндөп, 458,4 млн АКШ доллары деңгээлинде түптөлөт. Мындай тенденция, эң башкысы, негизги өнөктөш-өлкөлөрдө түптөлгөн алгылыксыз экономикалык жагдайдан улам, жеке трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн 32,7 пайызга төмөндөшү менен шартталат.

2015-жылдын III чейрегинде капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби өткөн жылдын ушул эле чейрегиндеги 123,8 млн АКШ доллардын ордуна 4,7 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдодо калыптанат.

Капитал менен операциялар эсебинин сальдосу 11,8 пайызга кыскарып, 11,0 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдодо түптөлөт.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде финансылык эсептин терс сальдосу

2.2.2-график. Капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби

күтүлгөндөй эле, 6,3 млн АКШ долларды түзөт. Мындай тенденция резиденттер тарабынан чет өлкөдөгү активдерин көбөйтүүнүн алкагында, чет өлкө кредиттеринин мамлекеттик секторго сыяктуу эле, жеке секторго да келип түшүүлөрүнүн кыскарышынын таасири астында түптөлүүдө.

Ошентип, 2015-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 207,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс сальдодо түптөлөт. Дүң эл аралык камдар көлөмү келечектеги товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун 3,9 айынын ордун жабат.

Сомдун реалдуу жана номиналдык эффективдүү алмашуу курсунун индекстери.

Алдын ала маалыматтар боюнча, сомдун номиналдык эффективдүү алмашуу курсунун индекси 2015-жылдын баш жагынан бери 2,7 пайызга көбөйүп, 2015-жылдын сентябрь айынын акырына карата 125,9 пайызды түзгөн. Индекстин жогорулоосу сомдун 2015-жылдын сентябрь айында 2014-жылдын декабрь айындагы орточо курсунун казак теңгесине жана украин гривнасына карата 20,1 пайызга, түрк лирине карата 13,3 пайызга жана орус рублисине карата 5,8 пайызга бекемделиши¹ менен шартталган. Муну менен бирге, сомдун төмөнкү валюталарга: АКШ долларына карата 13,9 пайызга, япон йенасына карата 13,4 пайызга жана кытай юанына карата 11,3 пайызга нарксызданышы байкалган.

Номиналдык эффективдүү алмашуу курсунун индекси жогорулагандыгына карабастан, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдөгү инфляциянын² жогорку деңгээли реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индексинин 2014-жылдын декабрь айынан тартып 3,7 пайызга 124,0 пайызга чейин төмөндөшүн шарттаган.

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай откон жылдын башына карата (айдын акырына)				
	2013 (ор.) январь-декабрь	2014 (ор.) январь-декабрь	%	2014-жыл. декабрь	2015-жыл. сентябрь	%		
РЭАК	111,9	117,3	4,8	↑	128,8	124,0	-3,7	↓
НЭАК	111,4	114,4	2,7	↑	122,6	125,9	2,7	↑
РЭТАК кытай юанына карата	141,4	135,0	-4,6	↓	130,6	115,2	-11,8	↓
НЭТАК кытай юанына карата	73,2	66,3	-9,4	↓	61,3	54,4	-11,3	↓
РЭТАК еврого карата	142,4	137,1	-3,7	↓	143,1	136,0	-4,9	↓
НЭТАК еврого карата	68,4	61,8	-9,7	↓	61,4	57,9	-5,7	↓
РДОК к япон. иенес	211,4	215,4	1,9	↑	254,4	221,2	-13,0	↓
НДОК к япон. иенес	82,8	83,8	1,2	↑	90,9	78,7	-13,4	↓
РЭТАК каз. теңгесине карата	111,9	117,3	4,8	↑	128,8	124,0	-3,7	↓
НЭТАК каз. теңгесине карата	105,5	112,1	6,3	↑	105,0	126,1	20,1	↑
РЭТАК орус рублисине карата	73,7	80,1	8,7	↑	103,6	100,4	-3,1	↓
НЭТАК орус рублисине карата	111,5	121,5	9,0	↑	158,5	167,6	5,8	↑
РЭТАК түрк лирасына карата	127,0	130,1	2,5	↑	128,2	138,3	7,9	↑
НЭТАК түрк лирасына карата	301,9	313,1	3,7	↑	300,3	340,2	13,3	↑
РДОК к укр. гривнес	122,6	119,3	-2,7	↓	177,0	152,0	-14,1	↓
НДОК к укр. гривнес	147,5	146,8	-0,4	↓	233,8	280,8	20,1	↑
РЭТАК АКШ долларына карата	188,3	180,1	-4,3	↓	176,0	151,1	-14,1	↓
НЭТАК АКШ долларына карата	98,5	89,1	-9,5	↓	82,1	70,6	-13,9	↓

↓ - сомдун нарксызданышы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыраруусу
↑ - сомдун бекемдениши, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

* алдын ала маалыматтар

¹ Сомдун номиналдык эки тараптуу алмашуу курсу боюнча маалыматтар келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2000-жыл колдонулат.

² 2015-жылдын январь-сентябрь айларында Кыргыз Республикасында орун алган инфляция 1,1 пайызды түзгөн, ал эми соода боюнча негизги өнөктөш-өлкөлөрдөгү инфляциянын орточо деңгээли, алдын ала эсептөөлөр боюнча 7,8 пайыз чегинде катталган.

3-глава. Акча-кредит саясаты

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

III чейректе Улуттук банк Башкармасы эсептик чен өлчөмү боюнча төмөнкүдөй чечимдерди кабыл алган: июль айында – 150 базистик пунктка 8,00 пайызга чейин төмөндөтүү; август айында – 8,00 пайыз деңгээлинде өзгөртүүсүз калтыруу; сентябрь айында – 200 базистик пунктка 10,00 пайызга чейин жогорулатуу. Эсептик чендин айланасында пайыздык чендердин “чегине” карата июль айында “овернайт” депозиттери боюнча чендерди 2,00 пайызга чейин, “овернайт” кредиттери боюнча – 11,00 пайызга чейин төмөндөтүү; август айында – “овернайт” депозиттери жана “овернайт” кредиттери боюнча чендерди тиешелүүлүгүнө жараша 2,00 пайыз жана 11,00 пайыз деңгээлинде өзгөртүүсүз калтыруу; сентябрь айында “овернайт” депозиттери боюнча чендерди 4,00 пайызга чейин, “овернайт” кредиттери боюнча – 12,00 пайызга чейин жогорулатуу чечимдери кабыл алынган.

Чечимдерди кабыл алууда, бир жагынан тышкы суроо-талаптын кыскаруу тобокелдиги теңдеминин даражасы, экинчи жагынан керектөө бааларынын динамикасы жана алмашуу курсуна басым эске алынган.

2015-жылдын август айында Улуттук банк Башкармасынын отурумунда негиз катары кабыл алынган экономиканы өнүктүрүү сценарийинде алмашуу курсуна басымдын күчөшү, пайыздык чендин орточо жогорулашы жана орто мөөнөттүк мезгил ичинде акча базасынын өсүш арымынын кыскарышы божомолдогон.

Айкын маалыматтар боюнча, 2015-жылдын III чейреги ичинде сом 10,8 пайызга начарлаган; 2015-жылдын сентябрь айынын акырына карата акча базасынын көлөмү 2015-жылдын II чейрегине салыштырганда 2,3 пайызга көбөйүү менен 66,6 млрд сомду түзгөн, жылдык мааниде алганда акча базасы, тескерисинче 4,3 пайызга төмөндөгөн.

Талданып жаткан мезгил ичинде 2015-жылдын II чейрегине сыяктуу эле, 2014-жылдын салыштырылып жаткан көрсөткүчүнө да салыштырганда үстөк ликвиддүүлүктүн (арылтууга чейинки) жогорулашы байкалган. Алсак, 2015-жылдын отчеттук чейреги ичинде банк тутумунун үстөк камдарынын орточо күндүк деңгээли 2014-жылдын III чейрегиндеги 2,5 млрд сомго жана өтүп жаткан жылдын II чейрегиндеги 2,4 млрд сомго салыштырганда 3,6 млрд сом чегинде катталган.

2015-жылдын III чейреги ичинде Улуттук банк төмөнкүдөй акча-кредиттик операцияларды ишке ашырган:

- банктар аралык валюта рыногунда 35,9 млн АКШ доллар суммасына долларды сатуу сыяктуу эле, аларды 3,2 млн АКШ долларына сатып алуу боюнча да операцияларды ишке ашырган; натыйжада валюталык интервенциялардын эсебинен сом түрүндөгү ликвиддүүлүк менен каныктыруунун жалпы көлөмү 2,5 млрд сомду (2015-жылдын II чейрегинде – арылтуу көлөмү 2,4 млрд сомду) түзгөн;

- III чейрек ичинде Улуттук банктын ноталарынын эмиссиясынын эсебинен орточо күндүк арылтуу көлөмү 2014-жылдын III чейрегиндеги 1,2 млрд сомдун ордуна 1,4 млрд сомду түзгөн;

- “овернайт” депозиттерине орточо күндүк жайгаштыруу көлөмү 1,3 млрд сомду (2015-жылдын II чейрегинде – 864,6 млн сомду, 2014-жылдын III чейрегинде – 718,0 млн сомду) түзгөн, мында аларды жайгаштыруунун дүң көлөмү – 84,3 млрд сом чегинде катталган;

- “овернайт” кредиттеринин орточо күндүк көлөмү 250,4 млн сомду, дүң көлөмү – 7,0 млрд сомду түзгөн;

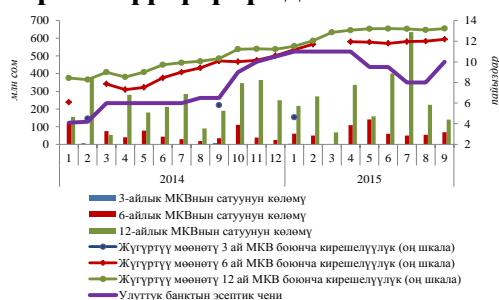
- 1 200,0 млн сом суммасына Россия-Кыргыз Фондусуна кредиттерди берүү. III чейректе кайра каржылоо кредиттери берилген эмес, коммерциялык банктардын берилген кайра каржылоо кредиттери боюнча карыз калдыгы 2015-жылдын сентябрь айынын акырына карата 4 491,5 млн сомду түзгөн;

- Улуттук банктын ички рынокто алтынды сатып алуусу 230,9 млн сомду түзгөн.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

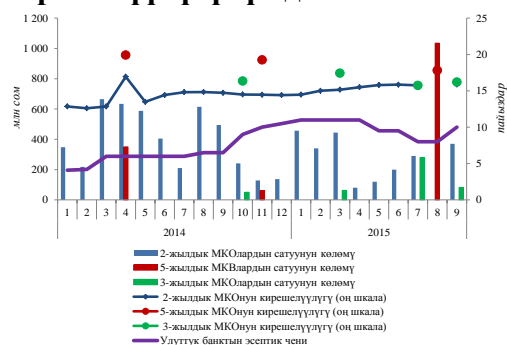
3.2.1-график. МКВларды сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

МКВ

III чейректе Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан жүгүртүү мөөнөтү 3, 6 жана 12 айлык векселдер жайгаштырууга сунушталган. 2015-жылдын июль-сентябрь айларында векселдердин жарыяланган эмиссиясынын жалпы көлөмү 2014-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 12,0 пайызга көбөйүү менен 1,6 млрд сомду түзгөн. Бир мезгилдин акырына карата жүгүртүүдөгү баалуу кагаздардын көлөмү жыл башынан бери 27,7 пайызга жогорулоо менен 3,9 млрд сомду түзгөн. Суроо-талап көлөмүнүн көбөйгөн учурда (+80,2 пайыз), сатуу көлөмү 78,3 пайызга өскөн. III чейрек ичинде сатуу көлөмү 1,2 млрд сомду түзгөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде бардык сегменттер боюнча баалуу кагаздар рыногунда жайгаштырылуучу МКВнын орточо айлык кирешелүүлүгүнүн жогорулашы белгиленген. Ошентип, МКВнын жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү 12,9 пайыз чегинде катталган (+3,0 пайыздык пункт).

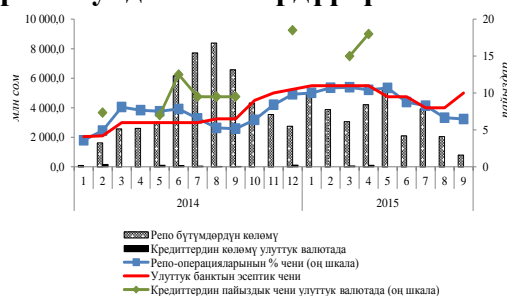
3.2.2-график. МКОлорду сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

МКО

III чейрек ичинде Мамлекеттик казына облигациялар рыногунда жүгүртүү мөөнөтү 2, 3 жана 5 жылдык баалуу кагаздар сунушталган. Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата жүгүртүүдөгү МКОнун көлөмү жыл башынан бери 26,9 пайызга көбөйүү менен 9,5 млрд сомду түзгөн. 2015-жылдын III чейрегинде МКОнун жарыяланган эмиссиясынын көлөмү 2014-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 2,3 эсеге көбөйүү менен 2,1 млрд сомду түзгөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде суроо-талап (+48,9 пайыз) жана сатуу көлөмү (+55,9 пайыз) жогорулаган. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде орточо алынган кирешелүүлүк деңгээлинин 16,5 пайызга чейин жогорулоосу белгиленген (+1,7 пайыздык пункт). 2015-жылдын III чейрегинде сатуу көлөмү (кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен) 2,1 млрд сомду түзгөн.

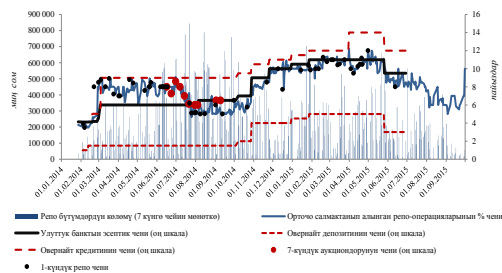
3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногундагы жигердүүлүк

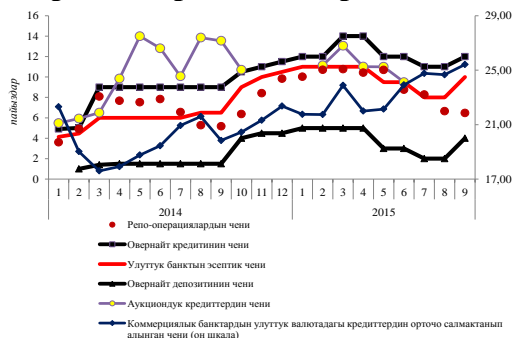
3.2.4-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөр көлөмүнүн динамикасы

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

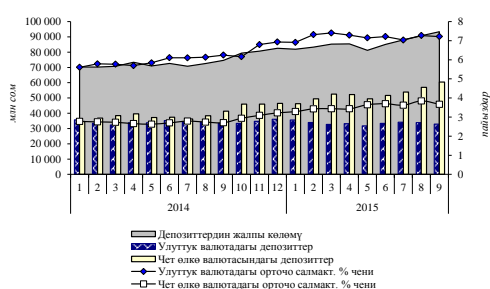
2015-жылдын III чейрегинде банктар аралык рынокто рыноктун ушул сегментинин негизги катышуучуларынын жигердүүлүгүнүн басаңдашына байланыштуу, кредиттер

3.2.5-график. Улуттук банктын жана банктар аралык операциялардын чендери

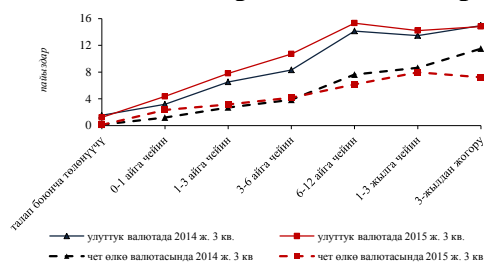
3.2.6-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

3.2.7-график. Жаңыдан кабыл алынган депозиттердин динамикасы

3.2.8-график. Мөөнөттүүлүк категориялары боюнча улуттук жана чет өлкө валюталарындагы жаңы депозиттер боюнча чендер

көлөмүнүн азайышы байкалган. Улуттук банкта жайгаштырылган овернайт депозиттеринин көлөмү 84,3 млрд сомду түзгөн (+2,2 эсеге).

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде Улуттук банктын кредиттерин кошо алганда, сом түрүндөгү насыялардын жалпы көлөмү 13,8 млрд сомду түзгөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде Улуттук банк тарабынан 45,5 млн сомго бир күндүк кредиттер, “овернайт” шарттарында – 7,0 млрд сомго кредиттер берилген.

Депозит рыногу

2015-жылдын III чейрегинин акырына карата коммерциялык банктардын депозиттик базасынын көлөмү жыл башынан бери 13,1 пайызга көбөйүү менен 93,4 млрд сомду түзгөн. Чет өлкө валютасындагы депозиттер 30,1 пайызга, 60,5 млрд сомдук эквивалентке чейин көбөйгөн. Улуттук валютадагы депозиттер 8,7 пайызга 32,9 млрд сомго чейин төмөндөгөн.

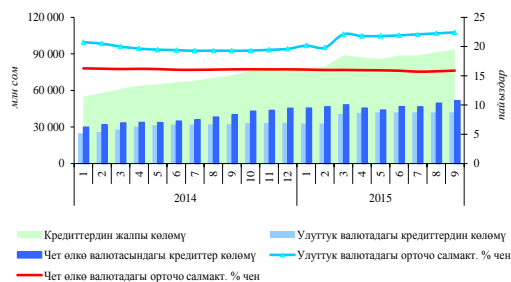
АКШ долларынын бекемделиши факторунун таасири астында курстун өзгөрүүсүн эске алуу менен депозиттерди долларлаштыруу жыл башынан бери 51,9 пайыздан 61,1 пайызга чейин өскөн.

2015-жылдын III чейрегинде улуттук валютадагы жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 2014-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 0,36 пайыздык пунктка төмөндөө менен 2,37 пайызды; чет өлкө валютасындагы аманаттар боюнча – 0,28 пайыздык пунктка көбөйүү менен 1,05 пайызды түзгөн.

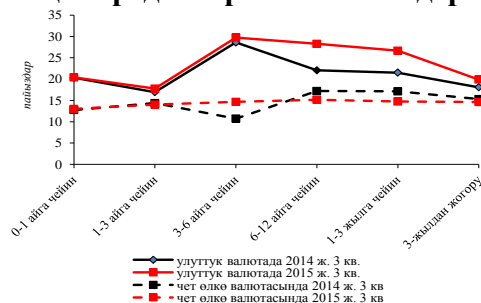
Кредит рыногу

2015-жылдын III чейрегинде улуттук сыяктуу эле, чет өлкө валютасында да кредиттерди берүүнүн эсебинен кредит портфелинин жогорулоосу уланган. Кредиттик ресурстардын бирден бир булагы катары “Айыл-чарбаны каржылоо-3” долбоору болуп саналат, ал 2015-жылдын март айынан тартып насыя бере баштаган. Кароого алынып жаткан

3.2.9-график. Бир мезгилдин акырына карата коммерциялык банктардын кредиттик карызынын динамикасы

3.2.10-график. Мөөнөттүүлүк категориялары боюнча улуттук жана чет өлкө валюталарындагы жаңы кредиттер боюнча чендер

мезгил ичинде берилген кредиттердин көлөмү 594,3 млн сомду түзгөн.

Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата коммерциялык банктардын кредит портфелинин көлөмү жыл башынан бери 18,9 пайызга жогорулоо менен 93,7 млрд сом чегинде катталган. Анын ичинен улуттук валютадагы кредиттер 26,0 пайызга көбөйүү менен 42,0 млрд сомду, ал эми чет өлкө валютасында – сом эквивалентинде алганда 51,6 млрд сомду түзгөн (+13,8 пайыз).

Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата курстун өзгөрүүсүн эске алуу менен кредит портфелин долларлаштыруу жыл башынан бери 0,6 пайыздык пунктка көбөйүү менен 53,8 пайызды түзгөн.

2015-жылдын III чейреги ичинде улуттук валютадагы жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 4,16 пайыздык пунктка жогорулап, 24,95 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасында – 1,13 пайыздык пунктка, 14,26 пайызга чейин төмөндөгөн.

Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшү 1,8 пайызды (жыл башынан бери -0,4 пайыздык пункт), пролонгацияланган кредиттердин үлүшү – 3,5 пайызды түзгөн (+0,5 пайыздык пункт).

3.3. Монетардык индикаторлордун динамикасы

Акча базасы

3.3.1-график. Акча базасынын өзгөрүүсүнө Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын салымы

2015-жылдын отчеттук чейрек ичинде акча базасы 2,3 пайызга же 1,5 млрд сомго көбөйгөн. III чейрек ичинде Өкмөттүн операциялары 3,3 млрд сомго акча базасын көбөйткөн, Улуттук банктын операцияларынан улам, ал 1,8 млрд сомго кыскарган.

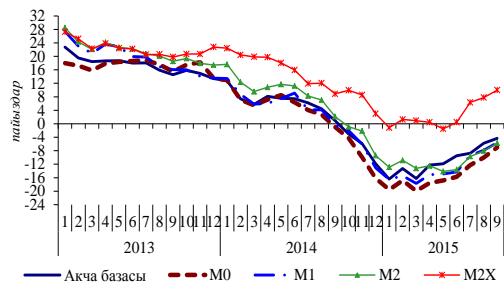
Акча базасынын кыскаруусуна Улуттук банктын операцияларынын таасири негизинен валюта рыногундагы операциялар менен шартталган, алардын таза салымы 2,3 млрд сомду түзгөн. Өкмөттүн операцияларына негизги салымды бюджеттик уюмдардын кызматкерлеринин эмгек акысын төлөөгө карата бюджеттик чыгашалардын көбөйүүсү (эмгек акы жана өргүүгө төлөө), анын ичинде 2015-жылдын 1-сентябрынан тартып мугалимдердин эмгек акысын жана пенсиялардын жогорулашы кошкон.

Акча топтомдору

2015-жылдын III чейрегинде акча

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы

(жылдык мааниде)

топтомунун өзгөрүүсүнүн номиналдык арымы жогорулоо тенденциясына ээ болгон. Банктан тышкаркы акча (M0), тар мааниде колдонулуучу акча (M1) жана улуттук аныктоодо кенири мааниде колдонулуучу акча (M2) өткөн чейрекке салыштырмалуу өтүп жаткан жылдын отчеттук чейрек ичинде тиешелүүлүгүнө жараша 4,3, 3,4 жана 2,7 пайызга көбөйгөн (аталган акча топтомдорунун жылдык арымдары 7,0, 5,6 жана 5,7 пайызга кыскарган (2015-жылдын сент. года./2014-жылдын сент.)).

Чет өлкө валютасында депозиттерди камтыган кеңири мааниде колдонулуучу M2X акча массасы отчеттук чейрек ичинде 7,9 пайызга өскөн (жылдык мааниде өсүш 10,0 пайызды түзгөн). Анын өсүшүнө негизги салымды депозиттердин көлөмүнүн көбөйүшү кошкон¹, ал III чейректе 10,4 пайызга өскөн (жылдык мааниде өсүш 25,0 пайызда калыптанган).

Мында, M2X курамындагы чет өлкө валютасындагы депозиттер, улуттук валютада депозиттердин 0,3 пайызга азаюусунан улам, (жылдык мааниде 3,2 пайызга төмөндөө белгиленүүдө) 16,6 пайызга өскөн (жылдык мааниде өсүш 46,2 пайызды түзгөн).

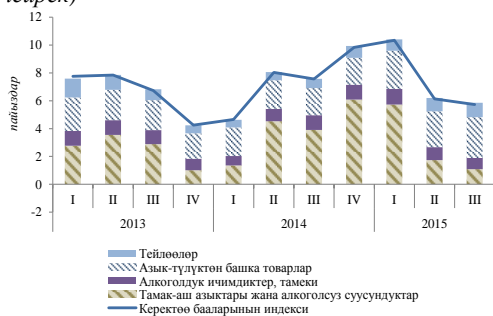
¹ Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда.

4-глава. Инфляция динамикасы

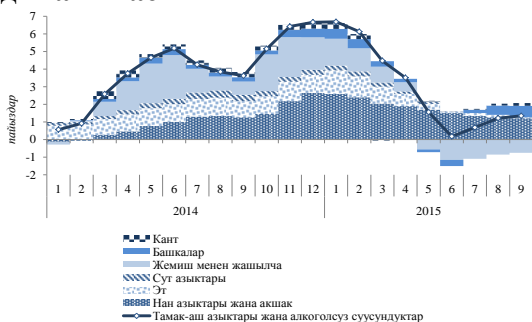
4.1. Керектөө бааларынын индекси

4.1.1-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы

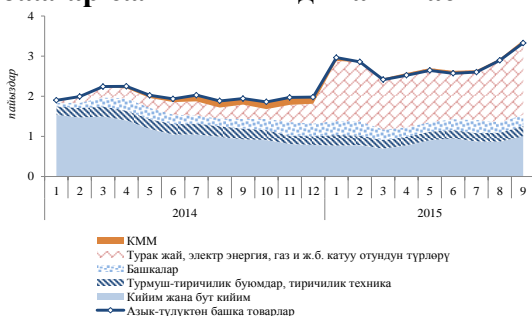
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

4.1.2-график. Жылдык керектөө бааларынын индексиндеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы

4.1.3-график. Жылдык керектөө бааларынын индексиндеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы

Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча, 2015-жылдын III чейреги ичинде инфляция 5,7 пайызды түзгөн (2015-жылдын III чейреги/2014-жылдын III чейреги); 2014-жылдын тиешелүү көрсөткүчү 7,6 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Инфляциянын жылдык мааниси (2015-жылдын сентябрь айы 2014-жылдын сентябрь айына карата) 6,4 пайызды түзгөн.

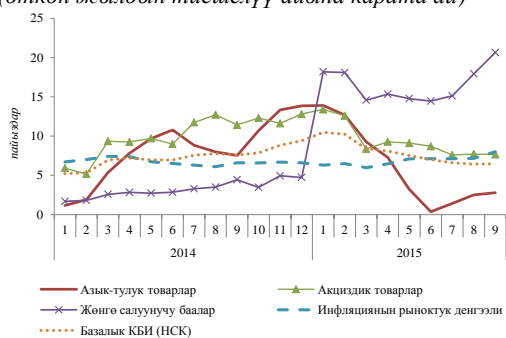
2015-жылдын III чейреги ичинде өлкөдө инфляциялык процесстердин алсызданышы улантылган, бул инфляцияны түзүүчүсүнүн бири азык-түлүктүн төмөндөшүнө өбөлгө түзгөн. Азык-түлүккө жана чийки заттарга карата дүйнөлүк баанын төмөндөө баа динамикасы, ошондой эле өлкөгө импорттолгон буудайдын баасынын төмөндөшү (2015-жылдын III чейреги ичинде казак буудайына карата орточо экспорттук баа¹ эки ирет төмөндөтүлгөн: июлда – 1,9 пайызга, августта – 3,8 пайызга) ички баага карата басымдын алсызданышын шарттаган. 2014-жылдын III чейрегине салыштырмалуу 2015-жылдын III чейреги ичинде азык-түлүк товарларына баанын өсүшү 2,2 пайызды түзгөн (2014-жылдын III чейрегинде – 8,1 пайыз), мында, нан азыктарына баалар 7,1 пайызга, эт – 1,0 пайызга, кант – 2,9 пайызга жогорулаган. Азык-түлүк инфляциясынын кармап туруунун ички факторунан болуп жашылча продукциясынын 19,8 пайызга арзандашы саналган. “Жашылча жемиштер” тобунун товарларынын баасы 14,6 пайызга төмөндөгөн.

Баанын жалпы деңгээлинин өсүшү 2015-жылдын III чейреги ичинде негизинен азык-түлүктөн башка товарларга баанын өсүшү (+10,1 пайыз) менен шартталган. Азык-түлүктөн башка товарлардын инфляциясына эң чоң салымын электр энергиясына карата 2015-жылдын 1-августунан тартып иштей баштаган тарифтердин пландык жогорулашы кошкон (керектөө баа индексинин өсүшүнө аталган фактордун тике салымы 2015-жылдын III чейреги ичинде 1,1 п.п. бааланууда). Азык-түлүк эмес инфляциянын күчөшүнүн кошумча факторунан болуп 2015-жылдын III чейреги ичинде алкоголь ичимдиктеринин жана тамекинин 9,0 пайызга кымбатташы, “кийим-кече жана бут кийим” товарлар категориясына

¹ Луговая станциясына чейин ташып жеткирүү (Казакстан-Кыргызстан)

4.1.4-график. Товарлардын топтору боюнча керектөө бааларынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

баалардын 8,2 пайызга, «тиричилик буюмдар жана тиричилик техникалар» – 6,0 пайызга өсүшү саналган.

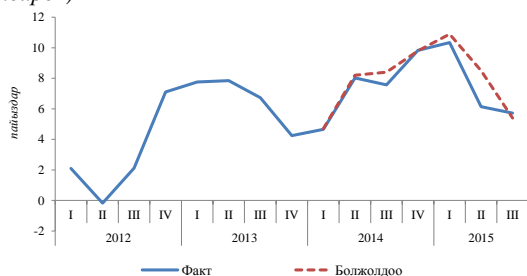
Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын өсүшү 2015-жылдын III чейреги ичинде 7,4 пайызды түзгөн (2014-жылдын III чейреги ичинде – 4,8 пайыз). Аталган топтун индексинин өсүшү негизинен билим берүү кызмат көрсөтүүлөрүнө (+9,0 пайыз), эс алууга (+10,2 пайыз), мейманканаларга жана тойканаларга (+16,8 пайыз) баанын жогорулашы менен шартталган.

Улуттук статистика комитетинин ыкмасы боюнча эсептелинген 2015-жылдын III чейреги ичинде базалык инфляция 2014-жылдын III чейрегине салыштырмалуу 6,5 пайызды түзгөн.

4.2. Болжолдоолорду фактылар менен салыштыруу

4.2.1 график. Керектөө бааларынын индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Инфляциянын орточо чейректтик деңгээли болжолдонгон мааниден 0,3 п.п. жогору болуу менен (2015-жылдын III чейреги/2014-жылдын III чейрегине) 5,7 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Инфляциянын болжолдонгон маанисинин айкын мааниден четтөөсү АКШ доллар курсунун өзгөрүлмөлүү динамикасынын алкагында өлкөгө импорттолгон товарлардын кымбатташынан, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Евразия Экономика Бирлигине кирүүсүнө байланыштуу 2015-жылдын август айынан тартып жаңы бажы алымдарынын күчүнө киргенинен улам, азык-түлүк эмес инфляциянын өтө тез арымдары менен шартталган.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө болжолдоолор

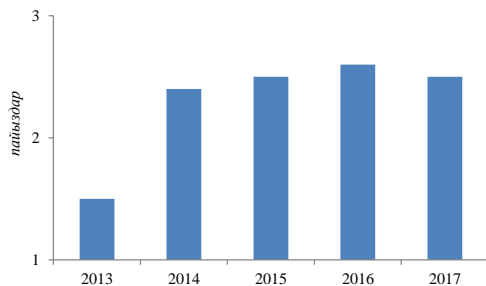
5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

АКШ

5.1.1.1-график. АКШнын реалдуу

ИДӨсүнүн өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булагы: «Блумберг» маалыматтык агенттиги

Өтүп жаткан жылдын үчүнчү чейрегинде экономиканын жай өсүшү көбүнчө товардык-материалдык запастарга чыгашалардын убактылуу кыскарышы менен шартталган. Кийинки мезгилдерде керектөө чыгашаларынын ишенимдүү өсүшүнөн улам, өсүш арымынын 2,5 пайыз деңгээлине чейин жогорулоосу күтүлүүдө. Ички керектөө эмгек рыногунда абалдын жакшырышы, отунга баанын төмөндөшү, АКШ доллар курсунун чыңдалышы, каржылоо шарттарынын жакшырышы менен колдоого алынууда. Мындай факторлордун таасири акырындык менен төмөндөшү күтүлүүдө. Жигердүүлүктүн өсүшүнө терс таасирин тышкы сооданын терс балансынын көбөйүүсү тийгизет.

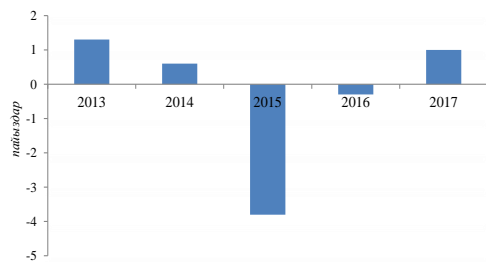
2015-жылы инфляция 2016 жана 2017-жылдарда эки пайызга чейинки жогорулоосу менен нөлдөн бир аз жогору деңгээлинде болжолдонууда.

Россия

5.1.1.2-график. Россиянын реалдуу

ИДӨ өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булагы: «Блумберг» маалыматтык агенттиги

Россия Федерациясынын ИДӨ өсүшү жана инфляциясы боюнча болжолдоо август айында орус валютасынын девальвациясынан жана Борбордук банктын салыштырмалуу катуулатылган акча-кредит саясатынан улам, инфляциянын жогорку арымдары бир аз начар калыптанган, бул калктын экономикалык жана инвестициялык жигердүүлүгүнө таасир этет. Ошондой эле мунайга карата төмөн баа, Россия менен Батыш өлкөлөрү ортосунда өз ара санкциянын сакталышы, ошондой эле консервативдүү бюджеттик саясаттын жүргүзүлүшү сыяктуу терс факторлор да сакталууда.

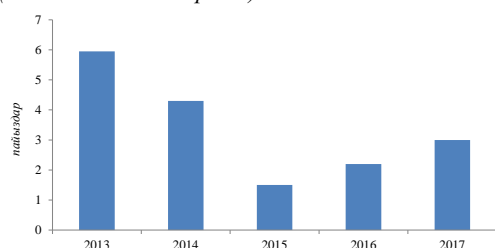
2015-жылы аталган өлкөдө экономиканын 3,8 пайызга чейин төмөндөшү күтүлүүдө. Мында, 2016-2017-жылдарда болжолдоолор терс жагына өзгөргөн: 2016-жылы 0,5 өсүштүн ордуна 0,3 пайызга төмөндөө жана 2017-жылы 1,1 пайыздын ордуна 1,0 пайызга чейин өсүш күтүлүүдө.

Инфляция Батыш өлкөлөрүнө карата импорттук чектөөлөрдүн таасиринин алсызданышына жана керектөө суроо-талабынын кыскаруусуна байланыштуу мурдагыга караганда жай арым менен өз төмөндөшүн улантып 2015-жылдын акырында

13,0 пайызды, ал эми 2017-жылдын акырына карата 4,0 пайыздык максаттуу көрсөткүчүнө жетиши мүмкүн.

III чейрек ичинде негизинен мунайга баанын өзгөрүүсүнөн улам, орус валюта курсунун волатилдүүлүгүнүн жогорулашы байкалган. Рубль курсунун мындан аркы динамикасы мурдагыдай эле, мунайга карата баанын өзгөрүүсү, келечектеги акча-кредит саясаты жана өлкөдөн капиталдын агылып чыгуу деңгээли сыяктуу факторлордон көз каранды болот.

5.1.1.3-график. Казакстандын реалдуу ИДӨ өсүшү (жылдан жылга карата)

Булагы: «Блумберг» маалымат агенттиги, эл аралык финансылык институттар

Казакстан

2015-жылы Казакстандын өнөр жай секторунда жана кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүндө экономикалык өсүш өлкө товарларына алсыз ички жана тышкы суроо-талап менен кармалып турат, мында, ички суроо-талапка керектөө баасынын өсүшү жана улуттук валюта курсунун алсызданышы терс таасирин тийгизет. Аталган факторлордун таасиринен улам, өлкө экономикасы 2011-2014-жылдарда 6 пайыздан тартып 2015-жылы 1,5 пайызга чейин басаңдашы күтүлүүдө. Эксперттердин күтүүлөрүнө ылайык, Кашаган мунайды казып алуу жеринин иштеп башташынан тартып мунайды казып алуу көлөмүнүн көбөйүшүнүн, мунайга баанын өсүшүнүн, Өкмөттүн түзүмдүк реформаларынын эффективдүүлүгүнүн жана «Астана ЭКСПО-2017» эл аралык адистештирилген көргөзмөсүнө карата инвестициялардын, ошондой эле экспорттун атаандашуу жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу алкагында өлкө экономикасынын өсүш арымынын 3 пайыздык чекке акырындык менен кайтып келүүсү 2017-жылы орун алат.

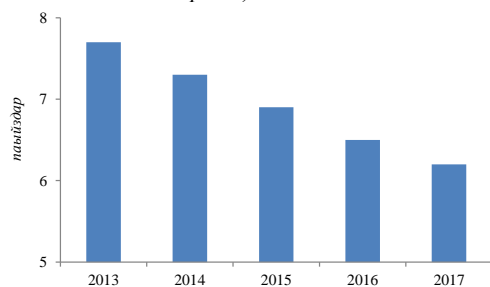
Жакында эле теңгенин өзгөрүлмөлүү алмашуу курсуна өтүшү жана кыска мөөнөттүк келечекте анын нарксызданышы Казакстан Улуттук банкынын 6,0-8,0 пайыздык максаттуу көрсөткүчүнөн жогору инфляция өсүшүнүн тобокелдигин көбөйтүүдө.

Кытай

Кытайдын ички дүң өнүмүнүн өсүш арымы өтүп жаткан жылы 6,9 пайыз жана 2016-жылы 6,5 пайыз деңгээлдеринде болжолдонууда. Түзүмдүк өзгөрүүлөрдүн алкагында Кытай экономикасында эмгек акылардын мындан аркы күтүлүп жаткан өсүшүнөн улам, керектөө товарларына суроо-

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ИДӨ өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булагы: «Блумберг» маалыматтык агенттиги

талап ишенимдүү динамиканы көрсөтүүнү улантат, мында, чийки затка жана оор өнөр жай продукциясына суроо-талап акырындык менен өсө баштайт. Сатылбаган турак жайга жараша кыймылсыз мүлк секторунда инвестициялардын акырындап калыбына келүүсү жана анонсдолгон инвестициялык долбоорлор инвестициялар динамикасына жарым-жартылай колдоо көрсөтүшү мүмкүн. Бирок инвестициялардын жана өнөр жай өндүрүшүнүн өсүш арымдары акырындай баштайт. Кытай бийлиги тарабынан экономикалык өнүктүрүүнүн муктаждыгына жараша акча-кредит саясаты жеңилдетилиши мүмкүн.

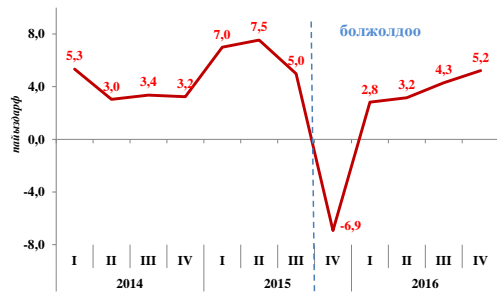
Өтүп жаткан жылдын орточо жылдык инфляциясы 2016-жылы 2,0 пайызга чейинки өсүшү менен 1,6 пайыз деңгээлинде болжолдонууда.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Экономиканын реалдуу секторун өнүктүрүү

5.2.1-график. Реалдуу ИДӨнү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Тышкы конъюнктуранын начарлашына карабастан (2015-жылдын III чейрегинде товар жүгүртүү 30,3 пайызга кыскарган) “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасын эске албаганда ИДӨ өсүшү 2015-жылдын III чейрегинде жылдык мааниде 4,1 пайызды түзгөн. Реалдуу мааниде жалпы ИДӨ 5,0 пайызга көбөйгөн.

2015-жылдын III чейрегинде эмгек мигранттарынын акча которууларынын таза агылып кирүүсү долларлык эквивалентте 32,5 пайызга кыскарган. Кыска мөөнөттүк келечекте төмөндөө арымынын бир аз басандашы күтүлүүдө, ал эми 2015-жыл жыйынтыгы боюнча акча которуулардын агылып кирүүсү жылдык мааниде 18,0 пайызга кыскарат. 2015-жылдын төмөндөөсү 22,1 пайыз деңгээлинде бааланууда. Кыска мөөнөттүк келечекте акча которуулардын агылып кирүүсүнүн азаюусу ички суроо-талаптын жана калктын сатып алуу жөндөмдүүлүгүнүн бирден бир факторунан улам жүрөт.

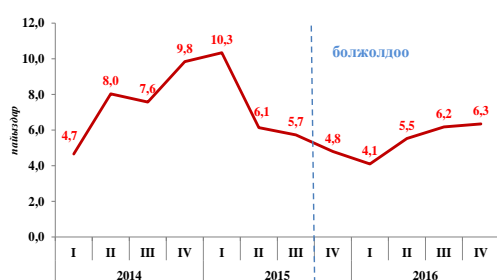
Кыска мөөнөттүк келечекке карата жергиликтүү экономиканын мындан ары өнүгүүсүнө баа берүү экономиканын айрым секторлорунда байкалган тенденцияларга жана жаңыдан берилген кредиттердин динамикасына негизденген. «Центерра Голд Инк.» компаниясынын техникалык отчетуна

ылайык 2015-жылы “Кумтөр” ишканасында өндүрүштүн реалдуу мааниде 13,7 пайызга кыскаруусу күтүлүүдө, бул август айындагы баа берүүдөн 1,6 п.п. жогору. Ошондой эле алтынды өндүрүү боюнча 2016-2017-жылдарга каралган баа берүүлөр кайра каралып чыккан. 2016-жылы өндүрүштүн өсүшү 6,1 пайызда, 2017-жылы анын 9,2 пайызга төмөндөшү күтүлүүдө.

2015-жылы Кыргыз Республикасынын экономикалык өсүшүнүн болжолдоосу 2,1 пайыз деңгээлинде бааланууда. Мында, 2015-жылдын IV чейрегинде жалпы ИДӨгө карата “Кумтөр” ишканасынын казып алуу ишинин терс өсүш арымы басым кылат. Мындан тышкары, бул чейректе айыл чарба тармагынын соода жана курулуш секторлорунун орточо өсүш арымы күтүлүүдө. 2016-жылы ИДӨнү түптөөгө Кыргызстандын Евразия экономикалык бирлигине толук мүчө болушунун оң таасири жана эмгек мигранттарынын акча которууларынын агылып кирүүсүнүн акырындык менен калыбына келүүсү жардам берет. Жыйынтыгында 2016-жылга карата ИДӨнү болжолдоо 2,3 пайыздан 4,0 пайызга чейин жогорулоо жагына каралып чыккан. 2017-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 3,5 пайыздык деңгээлде белгиленген.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Инфляция

“Brent” маркасындагы мунайга болгон дүйнөлүк баалар 2015-жылдын III чейрегинде баррелине 51,2 доллар деңгээлинде турган, бул августтагы баа берүүлөрдөн 1,5 долларга жогору. Дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда төмөндөө динамикасы улантылууда.

Энергопродукциялар рыногунда белгисиздик жагдайынын орун алышы шартында мунайга баанын кыска мөөнөттүк келечекке болжолдонулушу алардын бир аз өсүшүн белгилейт. Азык-түлүк товарларына баанын болжолдонулушу да жогорулоо тенденциясына ээ. Мында, дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда жана буудайды сунуштоочу негизги өлкөлөрдөн болуп саналган Казакстанда күтүлүп жаткан мол түшүмдөн улам баанын төмөндөшү күтүлүүдө.

Акча-кредит саясатынын тиешелүү чаралары 2015-жылдын IV чейрегинде инфляцияны жылдык мааниде мурда болжолдонгон 6,6 пайыздык деңгээлдин ордуна 4,8 пайыздык деңгээлде кармап турууга мүмкүндүк берет. Орто мөөнөттүк келечекке

карата инфляция боюнча баа берүүлөр да төмөндөө жагына каралып чыккан. Алсак, 2016-жылга карата инфляция боюнча жаңы болжолдоо август айында болжолдонгон 8,1 пайыздын ордуна 6,7 пайызды түзгөн.

Төлөм теңдеми¹

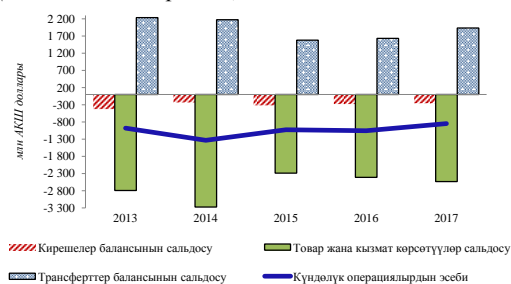
2015-жылы Кыргыз Республикасынын Евразия экономикалык бирлигине кирүүсү жана негизги соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өсүшүнүн басандашы төлөм теңдеминин абалын аныктаган негизги факторлордон болуп саналган.

Отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы ИДӨгө карата 15,7 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө, бул 2014-жылдын деңгээлинен 2,4 пайыздык пунктка төмөн. Мындай тенденция соода балансынын тартыштыгы жана күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн кыскарышы менен шартталган.

Болжолдоого алынып жаткан мезгил ичинде импорттун бүтүндөй 24,5 пайызга төмөндөшү күтүлүүдө. Кыргыз Республикасынын Евразия экономикалык бирлигине кирүүсүнө байланыштуу тарифтик чендердин деңгээлинин жогорулашынан улам, импорттун кымбатташы үчүнчү өлкөлөрдөн импорттук берүүлөрдүн кыскарышынын негизги факторунан болгон.

Евразия экономикалык бирлигинин алкагында соода жүргүзүүнүн жаңы шарттарына ылайык 2015-жылы экспорттун динамикасына негизги таасирин мунай заттарын реэкспорттоо жана «алып сатарлардын» соода жүргүзүүсү боюнча кошумча эсептөөлөрдүн көлөмүнүн 11,7 пайызга төмөндөшү тийгизген. 2015-жылы «Кумтөр» ишканасында алтынды казып алуу көлөмүнүн жана дүйнөлүк баанын төмөндөшү 2014-жылга салыштырмалуу алтын экспорттунун 22,9 пайызга төмөндөшүнө алып келген. Өтүп жаткан жылдын тогуз айынын жыйынтыгы боюнча түптөлгөн тенденцияларды эске алганда, ошондой эле негизги соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын басандашынан улам тышкы суроо-талаптын төмөндөшүнө байланыштуу алтынды эске алуусуз экспорт жана кошумча эсептөө да 17,2 пайызга төмөндөйт.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялардын эсеби боюнча болжолдонгон маалыматтар
(млн АКШ долларында)

¹ Болжолдоо, мунай заттарын реэкспорттоо жана «алып сатарлардын» соода жүргүзүүсү боюнча кошумча эсептөөлөрдү эске алуу менен түзүлгөн.

Россия Федерациясынын экономикасынын өнүктүрүүнүн улантылып жаткан терс тенденциясы жана АКШ долларына карата орус валютасынын алмашуу курсунун нарксызданышы жеке трансферттердин түшүүлөрүнүн 26,2 пайызга төмөндөшүнө өбөлгө түзөт. Ушуну менен катар эле расмий сектор тарабынан алынган акча гранттарынын 44,7 пайызга төмөндөшү болжолдонууда. Жыйынтыгында, болжолдонууга алынган мезгил ичинде “күндөлүк трансферттер” статьясы боюнча таза агылып кирүү өткөн жылдын деңгээлинен 27,3 пайызда болоору болжолдонууда.

5.2.4-график. Капитал менен операциялардын эсеби жана финансылык эсеп боюнча болжолдонгон маалыматтар

(млн АКШ долларында)

Күндөлүк эсептин тартыштыгын каржылоо капитал менен операциялардын жана финансылык операциялар боюнча капиталдын агылып кирүү эсебинен жүзөгө ашырылат, ал 2015-жылы өткөн жылдын деңгээлинен 18,9 пайызга төмөн болоору күтүлүүдө. Төмөндөө негизинен, жеке сыяктуу эле мамлекеттик сектордун карызынын негизги суммасы боюнча төлөөнүн өсүшүнөн жана тартылган кредиттердин суммасынын төмөндөшүнөн улам, тышкы кредиттер боюнча таза агылып кирүүнүн 66,1 пайызга кыскарышы менен шартталган. Отчеттук мезгил ичинде капитал менен операциялар эсеби Россия-Кыргыз өнүктүрүү фондусунан түшкөн каражаттардын жана Евразия экономикалык бирлигине кирүүдө чек араларды жакшыртууга багытталган Россия Федерациясынын жана Казакстан Республиканынын гранттык каражаттарынын эсебинен улам, 51,5 пайызга көбөйөт.

Бүтүндөй алганда 2015-жылдын жыйынтыгы боюнча төлөм теңдеминин салдосу 19,3 млн АКШ доллар өлчөмүндө терс күтүлүүдө, мында кызмат көрсөтүүлөр жана товарлардын келечектеги импортунун ордун жабуу үчүн резервдик активдердин жетиштүүлүк критериясы 4,3 ай деңгээлинде болжолдонууда.

2016-жылы төлөм теңдеминин абалын аныктаган негизги факторлордон болуп соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө абалдын туруктуу болушу жана Кыргыз Республикасынын Евразия экономикалык бирликтин алкагында бизнести жүргүзүү шарттарына көнүктүрүүсү болгон.

Отчеттук мезгил ичинде өлкөнүн импорттук берүүлөрдүн экспорттук берүүлөргө караганда озгон өсүшү менен шартталган соода балансынын абалынын бир

аз начарлашы болжолдонууда.

Экспорттук берүүлөрдүн калыбына келүүсү алтындын экспортунун 8,6 пайызга көбөйүүсүнө өбөлгө түзөт (өсүш алтынга карата дүйнөлүк баанын төмөндөшүнө карабастан физикалык көлөмдүн көбөйүүсү менен камсыз болгон). Евразия экономикалык бирлигинин (мындан ары - Бирлик) алкагында соода жүргүзүүнүн жаңы шарттарына көнүктүрүү бул айыл чарба жана тигүү продукцияларын берүүсүнүн көбөйүшү менен камсыз болгон алтын жана кошумча эсептөөлөрдү эске албаганда экспорттун 12,5 пайызга өсүшүнө өбөлгө түзөт.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде ички суроо-талаптын калыбына келүүсү менен шартталган импорт көлөмүнүн 5,6 пайызга көбөйүшү күтүлүүдө. Үчүнчү өлкөлөрдөн импорт жарым-жартылай Бирликке кирген өлкөлөрдүн берүүлөрү менен алмаштырылат, бул өлкөлөрдүн импортунун өсүшү 7,9 пайызды түзөт, ошол эле мезгилде үчүнчү өлкөлөрдөн өсүш арым тарифтик чендердин деңгээлинин жогорулашынан улам, импорттун кымбатташы менен шартталып 3,1 пайыз деңгээлинде түптөлөт.

Ошондой эле күндөлүк трансферттердин динамикасында оң тенденция күтүлүүдө (өсүш 3,3 пайыз деңгээлинде), бул негизинен акча которуулардын 5,9 пайызга көбөйүшү менен камсыз болгон. Акча которуулардын өсүшүнүн факторлору катары эмгек мигранттары орун алган өлкөлөрдө экономиканын оң тенденцияларын жана алардын иштөө шарттарын кароого болот. Натыйжада, күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы 3,1 пайызга өсүп, ИДӨгө карата 17,8 пайызды түзгөн (ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчүнүн олуттуу өсүшү ИДӨнүн долларлык эквивалентте көлөмүнүн төмөндөшү менен шартталган).

Тике инвестициялардын 437,8 млн АКШ доллар деңгээлинде таза агылып кирүүсү, чет өлкө активдери боюнча өсүш арымынын төмөндөшү, ошондой эле тышкы кредиттердин түшүүлөрүнүн көлөмү 425,8 млн АКШ долларына чейин көбөйүшү финансылык эсептин 58,0 пайызга, 1 096,3 млн АКШ долларына чейин көбөйүүсүн камсыз кылат.

2016-жылдын жыйынтыгы боюнча төлөм теңдеминин жалпы сальдосу 123,4 млн АКШ доллар деңгээлинде оң болжолдонууда. Резервдик активдер товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун

4,4 айынын ордун жабат.

2017-жылы күндөлүк операциялар эсебинин алгылыктуу болушу күтүлүүдө, ал ИДӨгө карата 14,3 пайыз деңгээлинде түптөлөт.

Импорт көлөмүнүн 4,4 пайызга¹ көбөйүшү, ошондой эле экспорттук берүүлөрдүн 2,8 пайызга бир аз өсүшү² соода тартыштыгын 5,8 пайызга өсүшүн белгилейт (2 395,4 млн АКШ долларга чейин).

Россия жана Казакстан экономикасынын өсүш арымдарынын калыбына келүүсү жеке трансферттердин түшүүлөр көлөмүнө оң таасирин тийгизген, ал 18,6 пайызга өсүп, 1 895,9 млн АКШ долларына жеткен.

Тике чет өлкө инвестицияларынын 426,0 млн АКШ доллар өлчөмүндө агылып кирүүсү, ошондой эле кредиттердин 381,9 млн АКШ доллар өлчөмүндө түшүүсү финансылык эсеп боюнча түшүүлөрдүн негизги суммасын камсыз кылат.

2017-жыл жыйынтыгы боюнча төлөм тендемнин жалпы сальдосу 136,0 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң түптөлгөн. Резервдик активдер товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун 4,5 айынын ордун жабат.

Кыргыз Республикасынын төлөм тендемнин 2015 – 2017-жылдарга каралган болжолдоолорунда төмөнкү тобокелдиктер сакталып турат:

- “Кумтөр” алтын кенин иштеп чыгууга байланыштуу тобокелдиктер;
- алтынга жана мунайга дүйнөлүк баанын өзгөрмөлүүлүгү;
- негизги соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык абалдын начарлашы;
- мамлекеттик секторго чет өлкө кредиттеринин пландаштырылган көлөмүн толук пайдаланылбашы;
- негизги соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүндө алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү.

¹ Болжолдоолор боюнча импорттун өсүшү үчүнчү өлкөлөрдөн 3,2 пайызга, КМШ өлкөлөрүнөн 5,5 пайызга берүүлөрдүн өсүшү ортосунда бөлүштүрүлөт.

² Көбөйүү Евразия экономикалык бирлигинин алкагында бизнести жүргүзүүнүн жаңы шарттарына экспорттук өндүрүштү көнүктүрүү жана тышкы суроо-талаптын өсүшү эсебинен жүргөн.